

SLOVENSKO-HRVAŠKI KATOLIŠKI SHOD:
SPREVOD SLOVENSКИH NARODNIH NOŠ.

UMETNOST.

Referat dr. Iv. Steleta na IV. katoliškem shodu v Ljubljani.

Drejšnji katoliški shodi so nekatera tozadevna vprašanja že zadostno preresetali, zato se hočem omejiti posebno na dve točki: 1. naše stališče do umetnosti sploh; 2. naše stališče do starih umetnin.

I. Umetnost je ena izmed instinktivno zasledovanih smeri udejstvovanja človeškega duha. Reči, ki jih rabimo ali ki nas v vsakdanjem življenju obdajajo, hočemo videti lepo izdelane, okrašene. Dogodke in predmete, ki jih doživimo ali zasanjamo, hočemo fiksirati v podobi; čustva, ki nam ob danih momentih polnijo srce, hočemo materialno izraziti, jih drugim razodeti in sebi ohraniti. Tako je umetnost v svojem bistvu ozko zvezana z našim žitjem in bitjem kot njegova spremljevalka in deloma kot njegov izraz. Ona je ozko zvezana z našo kulturo kot eden najsilnejših njenih izrazov. Je nekaj osebnega in nekaj vsakdanjega, pa tudi nekaj splošnega, nad večje časovne dobe se dvigajočega. V svojem bistvu in osnovnem namenu je le ena in stroga ločitev takozvane visoke ali prave umetnosti, ki naj je nekaj samostojnega, in kraseče, vsakdanje umetnosti, ki naj je nekaj manjvrednega kot ona; kakor tudi stroga ločitev posvetne in cerkvene ali verske umetnosti je brez prave podlage, izrodek strem-

ljenja po klasificiranju. Posvetna in prav tako cerkvena umetnost krasi ali pa izraža ali fiksira gotova čustva in razpoloženja. Tudi če krasi ali tvori prostore zbirališča vernikov ali predmete, ki služijo liturgičnim namenom, je po svojem namenu in pomenu ozko sorodna s takozvano posvetno. Osnovno načelo za okusno in logično okrasitev katerekoli reči pa mora biti podreditev in prilagoditev umetnosti namenu in pomenu krashene reči, iz tega se razvije sama po sebi smotrena simbolika, ki edina zveže krashči del in praktični potrebi služeci predmet v eno enoto, v organizem. Pri krashčanski cerkveni krashči umetnosti pa igra poleg simbolike smotra predmeta še druga simbolika zelo veliko vlogo, to je verska simbolika, ki tudi krashči del prepoji z odsvitom idej, v katerih službi so predmeti. Ta simbolika se je razvila deloma v prvih krashčanskih časih, deloma v srednjem veku in je dandanašnjega časa ohranila nenavaden čar in jo radi porabljamō. Tu pa se krashča in izrazna takozvana visoka umetnost (tudi umetnost v pravem pomenu besede zvana) ozko stikata. Pri umetninah, ki izražajo čustva ali so izraz fantazije, seveda igra osebnost umetnikova glavno vlogo in pri teh se verska in posvetna umetnost ostro ločita, tako da ima